

Erfaringer fra arbeid med utfordrende atferd og barn med Smith Magenis syndrom

Else Marie K. Grønnerud
Habiliteringstjenesten, Sykehuset Innlandet

Habiliteringstjenesten Sykehuset Innlandet

- Divisjon Rehabilitering og Habilitering
- Felles tjeneste for Hedmark og Oppland (Innlandet)
- Stor grad av tverrfaglighet, 8 – 10 ulike faggrupper er representert.
- Arbeid både inne i enhetene og stor grad av ambulant virksomhet
- Kursvirksomhet

Habilitering

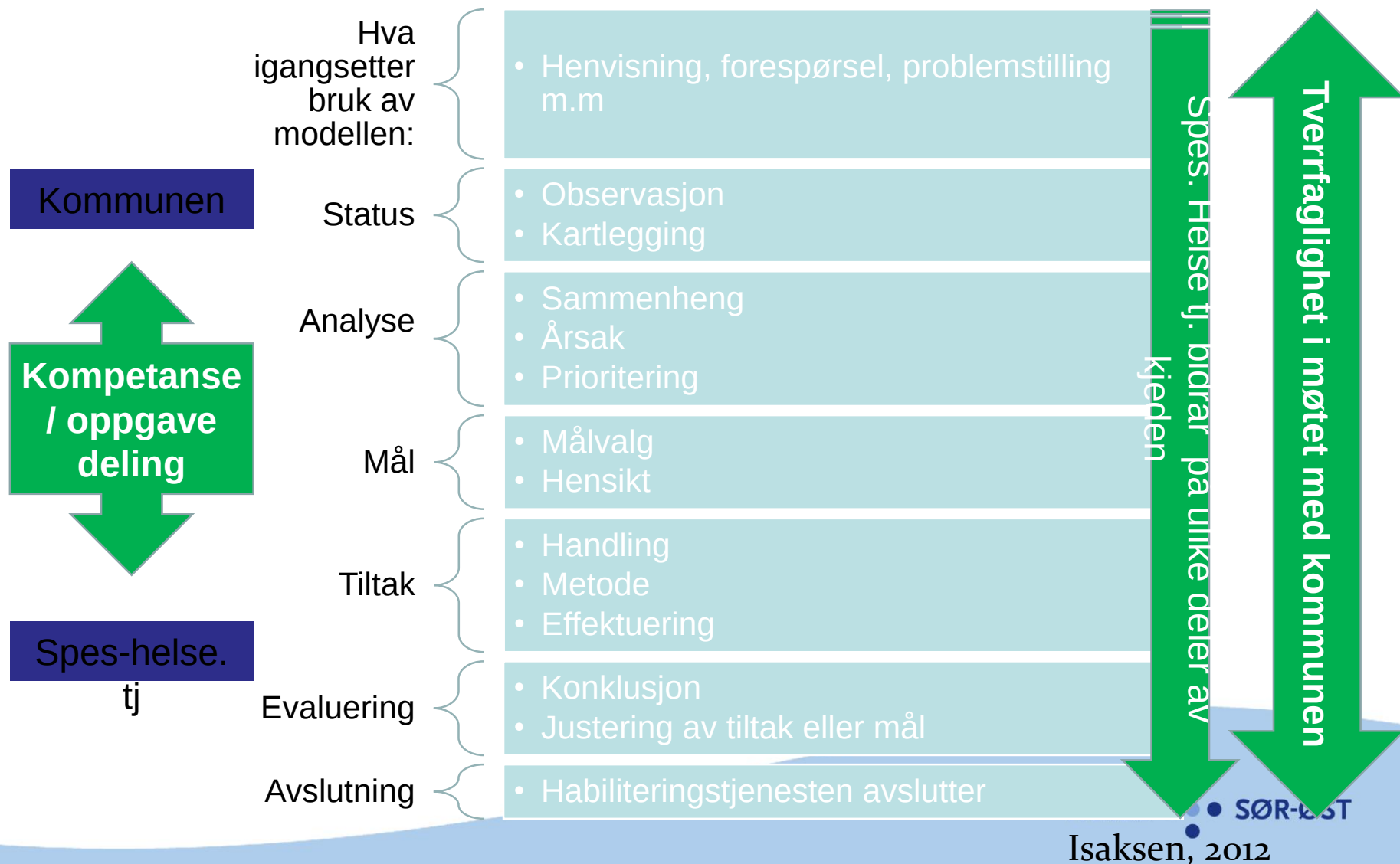
- «Habilitering og rehabilitering skal ta utgangspunkt i den enkelte pasient og brukers livssituasjon og mål. Habilitering og rehabilitering er målrettede samarbeidsprosesser på ulike arenaer mellom pasient, bruker, pårørende og tjenesteytere. Prosessene kjennetegnes ved koordinerte, sammenhengende og kunnskapsbaserte tiltak. Formålet er at den enkelte pasient og bruker, som har eller står i fare for å få begrensninger i sin fysiske, psykiske, kognitive eller sosiale funksjonsevne, skal gis mulighet til å oppnå best mulig funksjons- og mestringsevne, selvstendighet og deltagelse i utdanning og arbeidsliv, sosialt og i samfunnet» (forskrift for Habilitering, rehabilitering, individuell plan og koordinator)

Målgruppe;

Mennesker med medfødt eller tidlig ervervet funksjonshemming (før 16 år);

- Psykisk utviklingshemming
- Nevrologiske sykdommer
- Alvorlig progredierende sykdommer
- Gjennomgripende utviklingsforstyrrelse (ASD)
- Syndromer

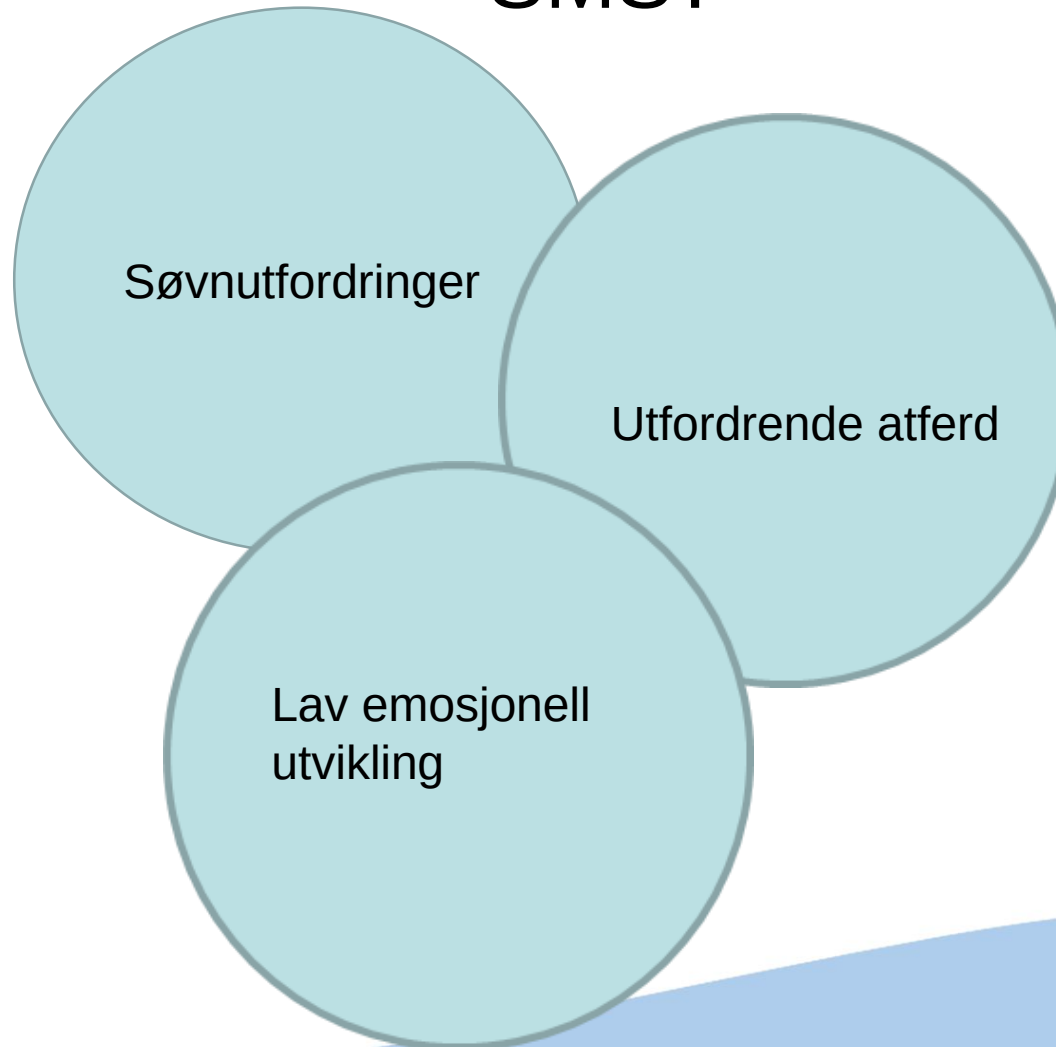
Arbeidsmodellen

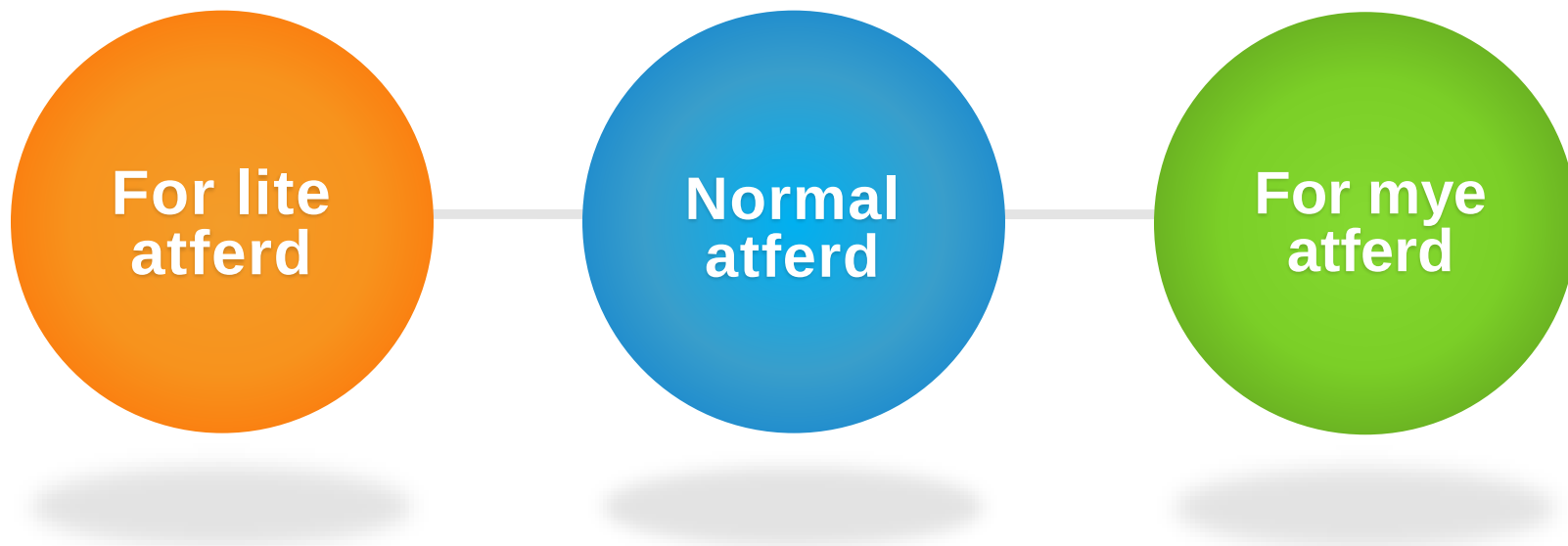

Sykehuset Innlandet HF

Hva er karakteristisk hos personer med SMS?

Utfordrende atferd

- Hvorvidt en atferd er utfordrende eller ikke er avhengig av flere forhold:
 - Hyppighet
 - Intensitet
 - Tid og sted
 - Aldersnivå/ferdighetsnivå
 - Hvor hindrende for alternativ atferd, læring, utvikling og sosialisering
- Fokus: Forebygge, redusere og erstatte utfordrende atferd.

Arbeidsmodell: Målrettet miljøarbeid

- Kartlegging/ Analyse
 - Samtaler med foreldre, nærpersoner
 - Observasjon
 - Funksjonelle analyser
 - Registreringer
 - Kunnskap om SMS
- Målvalg
 - Ytterligere registreringer/ dokumentasjon
 - Prioritere for en periode
 - Hva er viktigst å jobbe med nå
- Tiltak
 - Her er vi nå...
 - Motivasjon
- Registrering
 - For å se hvordan det går
- Evaluering
 - For å justere retning.
 - Fortsette eller gjøre noe annet?

Atferd og atferdens funksjon

- Hvordan virker atferden på omgivelsene?
- Oppnår noe – noe blir tilført
- Unngår noe – noe utsettes eller fjernes
- Virker ikke lenger på omgivelsene (ignoreres)

Funksjonelle analyser

Scatterplot

	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
15.30							
15.00							
14.30							
14.00							
13.30							
13.00							
12.30							
12.00							
11.30							
11.00							
10.30							
10.00							
09.30							
09.00							
08.30							
08.00							

	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lørdag	Søndag
15.30							
15.00							
14.30							
14.00							
13.30							
13.00							
12.30							
12.00							
11.30							
11.00							
10.30							
10.00							
09.30							
09.00							
08.30							
08.00							

ABC skjema

Forutgående hendelse	Atferd	Konsekvens
	Beveger seg ned fra stolen	Personalet stopper han og ber han om å sitte
Personalet stopper han og ber han om å sitte	Hylr	Blir bedt om å være stille. Må bli sittende
Blir bedt om å være stille, må bli sittende	Sitter rolig	Personalet gir ros for at han sitter fint.

Motivasjon

Motivasjon handler om grunner til vår atferd

- Gi personen grunn til å trene
- Gi personen grunn til å samarbeide
- Gi personen grunn til å møte opp der hun skal
- Skap muligheter for mestring

Hva er det som gjør at motivasjon varierer

- Deprivasjon og metning
 - Hva har du tilgang på i miljøet?
 - Hvor ofte har du tilgang på det?
 - Hvor lett er det å få tak i ?
- Generelle forhold i omgivelsene
 - Sykdom, diagnoserelaterte forhold, allergier, søvn møster etc.

Motivasjonelle operasjoner	Foranledning (diskriminativ stimulus)	Atferd	Konsekvens
Arbeidsøkten har vart i mer enn 20 min. Lite variasjon i oppgave. Har ikke deltatt i lek i friminuttet før	Oppgaver som innebærer skrijving	Krølling/riving av ark. Snakker høyt og bruker "stygge ord"	Får ikke gjort oppgaver. Får oppmerksomhet fra medelever.

Bruk av resultatene

- Målet er å utarbeide intervensjoner og tiltak som
 - Gjøre elevens utfordrende atferd irrelevant, ved å redusere eller fjerne behovet for den utfordrende atferden
 - Gjøre at den utfordrende atferden ikke blir nyttig, ved å styrke alternativ eller annen atferd som har samme funksjon som den utfordrende atferden
 - Gjøre at den utfordrende atferden ikke er effektiv, ved å strukturere miljøet slik at forsterkere som opprettholder den utfordrende atferden ikke lenger er tilgjengelig

Hernes og Larsen, 2013

Gjøre den utfordrende atferden irrelevant

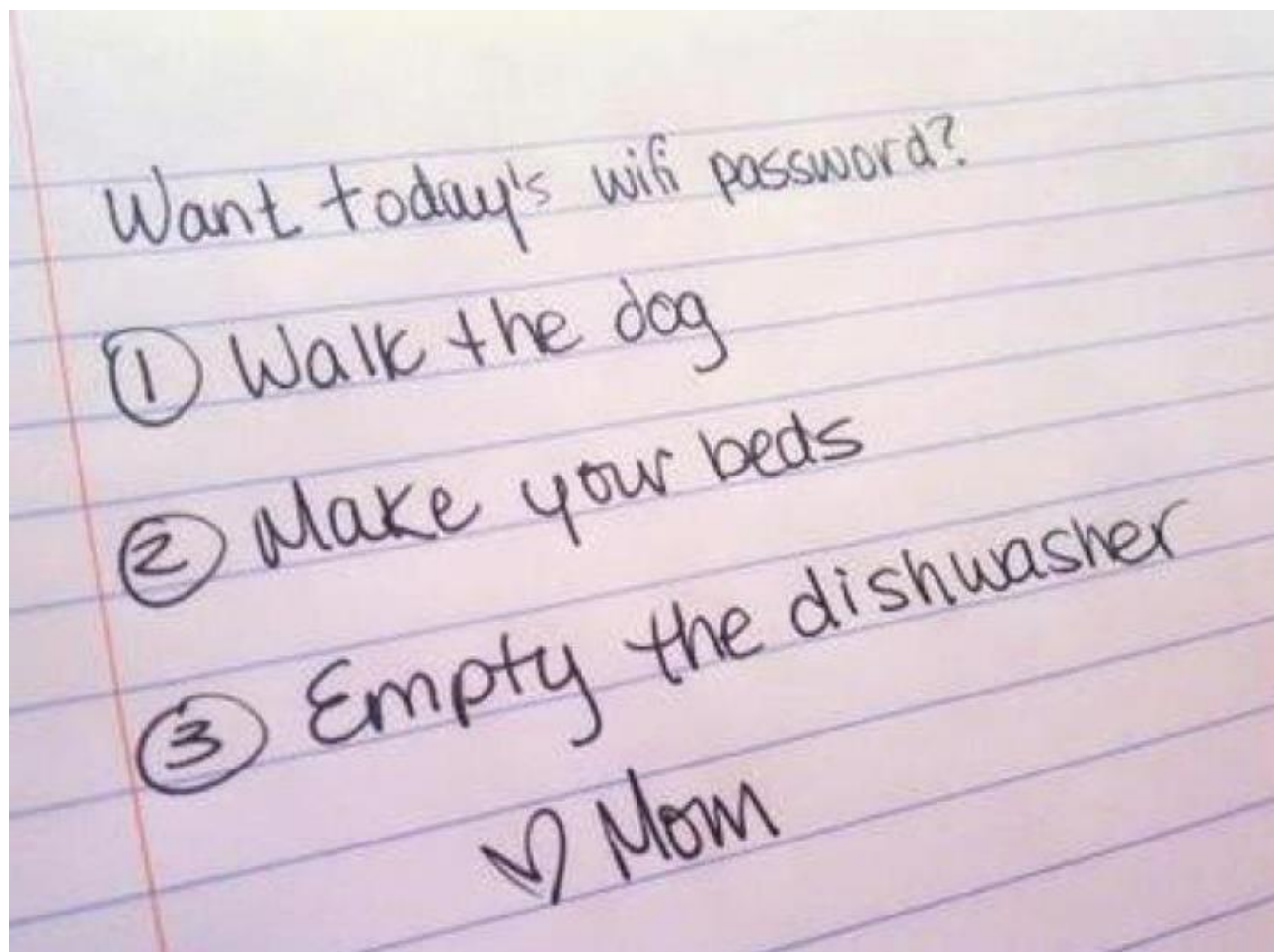
- Endre rutiner og motivasjonsbetingelser knyttet til den utfordrende atferden
 - Sørge for at eleven har spist og sovet
 - Endre rutiner for forflytning/overganger
 - Tilpasning av oppgaver og hjelp, forenkle oppgaver eller tilby effektiv hjelp
 - NB - for enkle oppgaver kan ha samme effekt
 - Forutsigbarhet, struktur
 - Avtaler

Gjøre at den utfordrende atferden ikke blir nyttig

- Ikke problematisk å gi uttrykk for å ville unngå noe eller endre på noe men det måten man gjøre det på (fremvise utfordrende atferd) som er problematisk
- Effektive tiltak vil være å lære eleven akseptable atferder som har samme funksjon
 - Lære seg på be om hjelp, før frustrasjonsnivået blir høyt
 - Lære seg å be om pause
 - Gi tilstrekkelig hjelp til å mestre oppgaver og aktiviteter som inkluderer både akademisk eller sosial læring og sosiale tilbakemeldinger
- Den utfordrende atferden vil bli mindre nyttig og eleven får sosial oppmerksomhet gjennom å vise relevant atferd i opplæringssituasjonen.

Gjøre at den utfordrende atferden ikke er effektiv

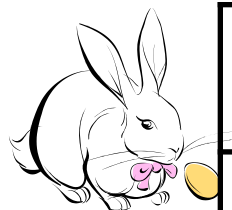
- Finne alternativ atferd som kan erstatte den utfordrende atferden
- Den alternative atferden må være mer effektiv enn den utfordrende atferden
 - Må lede til forsterkere raskere enn ved utfordrende atferd, med mindre anstrengelse og mer stabilt
- Der man ikke finner alternativ atferd kan det være aktuelt å styrke uforenelig atferd
- Lage avtaler – sikre struktur og forutsigbarhet.

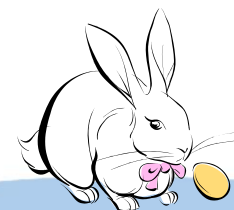
Atferdsavtaler

- Fokus på å komme i forkant – snu fokus – gi tilgang på pause og oppmerksomhet avhengig av samarbeid
- Legge til rette for tilstrekkelig med hvile og hyppige pauser jf. kort oppmerksomhetsspenn
- Korte avtaler
 - Oppgaver knyttet til aktivitet i klasserom eller grupperom
 - Oppgaver knyttet til ønsket atferd og sosiale ferdigheter.
 - Utgangspunkt i klassens arbeidsplan – tilpasses dagsform
- Gradvis økning av varighet og innhold i avtalene
 - Egne avtaler for spesielle dager
- Fokus på planlegging og evaluering – hyppige tilbakemeldinger

- Avtaleplan på skolen – ca.15 minutters økter
- Motivasjonssystem: Klistremerkebok - aktivitetskasse

Oppgave	+/-

Time	Fag	+/-
	Norsk	
	Naturfag	
	Matte med Tine -Lytt til forklaring om brøk -Løse oppgaveark om brøk	
	Friminutt	
	Engelsk	
	Samfunnsfag	

Være hyggelig

Si fra om du
trenger pause
og/eller om noe er
vanskelig

Følge beskjed fra
alle voksne

Pause når den
voksne sier det

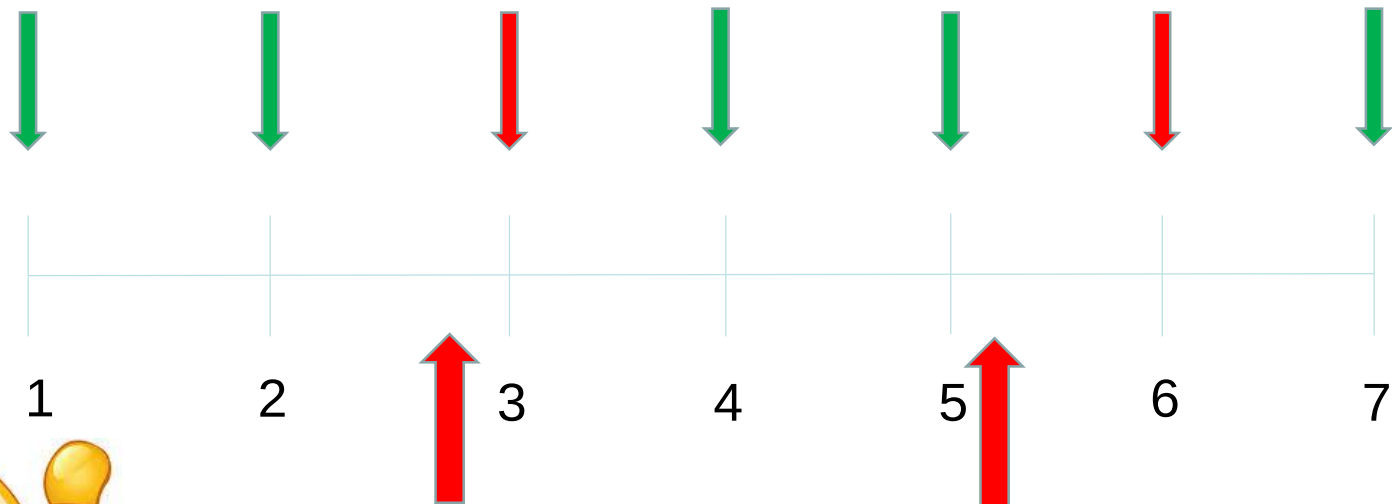

Sykehuset Innlandet HF

Fokus på perioder uten utfordrende atferd

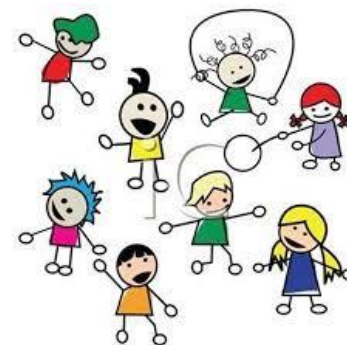
(DRO – differensiell forsterkning av annen atferd)

Fra å vente på den utfordrende atferden til å lete etter perioder uten utfordrende atferd.

Opplæring

- Fellesoppmerksomhet
- Samarbeidsatferd
- Ekspressivt språk
- Reseptivt språk
- ADL ferdigheter
- Lek – konstruksjonslek, rollelek og regellek
- Sosiale ferdigheter

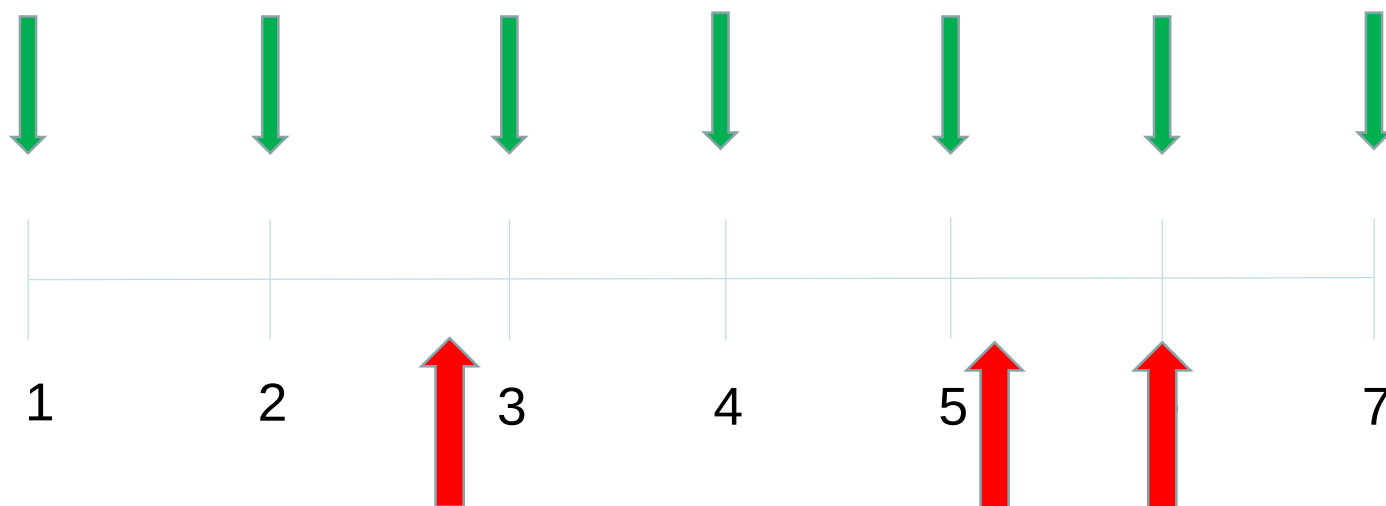

Hvordan lære og samarbeide?

Ferdighet	Oppgave	Gjennomføring
Samarbeide med voksne og barn	Følge enkel beskjeder	1:1 trening – på avdeling, ute og hjemme
	Følge beskjeder med to-tre ledd	1:1 trening og generalisering
	Ta i og gi mot beskjed	Fra barn og til barn
Turtaking	Klosser og puttekaske	1:1 trening og avdeling
	Vente på tur ved data, huska og akebakken	Avdeling, ute og hjemme
	Sirkellek, hermegåsa og hinderløype og samlingsstund	1:1 trening og på avdeling
Fleksibilitet i tanker og atferd	Takle at noe mangler Avslutte før en er ferdig Bryte mønster	I alle situasjoner
Avansert samarbeid	Hilse når noen sier hei Svare på spørsmål Selvstendighet oppgaver	I alle situasjoner

Nok tilgang til oppmerksomhet

Gi oppmerksomhet oftere enn barnet prøver å skaffe seg oppmerksomhet. Ofte enn de skaffer seg det selv.

Viktig tilrettelegging

- Tett oppfølging
- Trenger ofte ekstra repetisjoner – lurt å ligge i forkant
- Lærer i mindre grad av å observere andre, trenger spesifikk trening.
- Avgjørende å jobbe med motivasjon
 - Forsterkersystemer
- Etablere rutiner for å ta pauser underveis i barnehagedagen/undervisningen.
- Må ha sove/hviletid hver dag – etabler en god rutine
- God dialog mellom assistent/spesped. og kontaktlærer
 - Må vite hva som skjer – planlegg en uke i forkant
- Kan være med på alt bare det er godt planlagt
- Klare målsettinger atferdsmessig, faglig og sosialt.
- Sikre gode overganger.
 - Samarbeidsatferd bør være fokus i oppstart.
 - Opprettholde effektive tiltak

Hva er avgjørende?

- Kjennskap til diagnosen
- Gode søvnrutiner
- Involvering av nærpersioner
- Fokus på opplæring – øve på det som er vanskelig
- Fokus på ønsket atferd
- Tidlig innsats for å forebygge økning av utfordrende atferd.
- Alltid fokus på å være i forkant

Viktigst av alt:

Motiverte, engasjerte, kreative og bestemte voksne.

